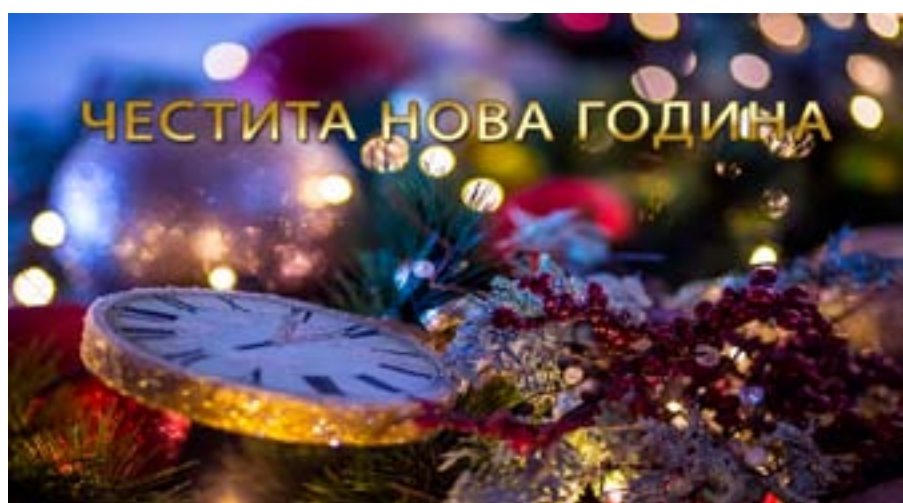

РОЖДЕСТВО ХРИСТОВО 2022

НОВА ГОДИНА

НОВАТА ГОДИНА НАБЛИЖАВА ПАК.
БУРЯТА СТИХИЙНА ВЪН НАВЯВА СНЯГ.
А ПРИ НАС Е ТОПЛО - ПЕЧКАТА ГОРИ.
И ИЗГЛЕЖДАТ ВСИЧКИ МИЛИ И ДОБРИ.

В ТАЗИ ПИТКА ВКУСНА, ДЕТО ПРЕГОРЯ,
МАМА СКРИШОМ ПУСНА МЪНИЧКА ПАРА.
КОЙТО Я ОТКРИЕ В СВОЕТО ПАРЧЕ,
ТОЙ Е КЪСМЕТЛИЯ И ДОБРО МОМЧЕ.

НИЕ С МОЯ БАТКО ЩЕ СЕДИМ ДОКРАЙ -
ЩЕ ПОХАПНЕМ СЛАДКО ПИТКА И КРАВАЙ.
Александър Геров

Уважаеми
старозагорци,

Сърдечно отправям
поздрав към Вас в
навечерието на едни от
най-красивите зимни празници!

Светлината на Рождество
Христово нека ни води и съпътства делата ни.

В дни на особени предизвикателства, нека помним,
че обединени от добра кауза – можем всичко.

Чудото е във всеки един от нас.

Да бъде мирна и успешна Новата година.

Да е изпълнена
със здраве и благодат.

Щастлива Коледа
и Честита 2023 година!

Живко Тодоров
Кмет на община Стара Загора

Надежда Станилова

КОЛЕДА

Коледа пристигна вкъщи, през комнина се провря, после тихичко, на пръсти до елхичката поспря.

Дарове под нея сложи, озари я с благослов, коледна звездичка горе грейна с вяра и любов.

Нежно бузките целуна на дечищата добри и в шейната снежно-лунна се пързала до зори!

СНЕЖНО ГНЕЗДО

Малка пухкава снежинка отвисоко полетя и по пътя – за дружинка хвана друга за ръка.

А след тях откъм небето се изсипа цял рояк палави снежинки - ето: леко стъпват крак до крак.

В бъркотията голяма хванаха се на хоро и в косичката на Ана свиха пухкаво гнездо.

ЗИМА

Пухкав, пухкав бял снежец като топла дреха, е покрил света навред в сребърна утеха.

Всичко спи под мек кожух, приказки сънува. Само зайо – с остър слух снежна песен чува.

ПРАЗНИЧНА КАРТИНА

Зимен ден студен и сив слезе на земята, дето вятърът игрив сухи вейки мята. Но един червен чорап литна към небето и след галопиращ бяг кашна на дръвчето. А край него заблестяха неокапали листа и лицата им искряха с ярка светлина. Клоните с крачета тънки заиграха стен. Ангелски гласчета звънки чуха се навред. Късно вечерта премина коледният вряг. Празнична картина има даже и без сняг!

ГРАДИНАР НА ДУМИТЕ

Една инерция като печат вървеше подире му. Помня как драматургът бай Камен Зидаров, наши съселанин, в един непринуден разговор за поезията изригна: “Как може такова нещо, не искат да го печатат бе, че не пишел в нашата традиция с куплети и рими. Бил замъглен като латиноамерикански писател и у нас нямало кой да го разбере. Липсвала българска душевност в стиховете му. Виж, за преводи по го бивало. Опитал да го защита, но главите им не увирали...”

Ставаше дума за престижните тогава софийски литературни списания и техните редактори - партийни подлоги... Било е края на 70-те години, а обявяваният за не-българин - Румен Стоянов. Той не можеше лично да се защити, защото от години работеше като културен аташе в посолствата на НРБ на хиляди километри - в Мексико, а после - в Бразилия. Не ли затова и Румен издава първата си стихосбирка на португалски. Известни световни писатели пишат за него, той си кореспондира с тях, другарува, а тука в родината му - нито ред.

Румен Стоянов наистина попива част от културата на страните, в които работи, но на масата му преди всички други писмена стоят шестте тома на Найден Геров. Това национално богатство беше обезценено и в едно от редките си идвания извадил късмет, та ги купил наведнъж за скромни левчета. Препрочитал ги - погълщал ги, това била връзката му с родината. И те, найденгеровите речници, още повече обогатяват речника му... Та до сега - чужди непозната дума, си я записва и започва да търси корена ѝ и движението ѝ през годините...

Постепенно „деловите се пропукват“ (както казва Остап Бендер) и Румен Стоянов започва да издава готовите си и залежали в чекмеджето ръкописи. В една от първите си книги след промените, в отговор на прелитания и обвинения, той издава цяла книга с есета „Аз съм българин“. Там и в поредица книги той защитава страстно българската кауза, българският език и правопис, пише за именити и забравени българи, пръснати по света...

Разчупил е прегради и табути. Приема похвалите с резерви. Иронизира. Казва, че е мързелив и е свършил правничка от това, което му предстои да направи. И дали ще му стигне времето. Хайлазов е една от фамилиите ми, казва, но изтъкнеш ли, че как тъй - един мързеливец ще напише толкова книги и да има мая за още толкова, та и повече, това май избива на работохолизъм... Не, казва - аз графоманствам. Това ми е слабост. Ха или сега, че търси и определи какъв е!...

Градинар на думите в според мен. Мислите и душата му се вживяват във високите и простите неща от живота. Авторът е, който засява, отглежда и засажда у читателя Божията промисъл, преведена от поета на чист български език. Природата е създадена от Бога. И той е един от безброй създадените същества. Затова и с основание: „Аз съм природата“, „Аз съм коренът“ заявява лиричният му герой, който е едно към едно с автора.

Посредник съм между низше и висше, твърди поетът („Говори част от цялото“). А неговото щастие, освен планината е още „Да цамбуркам из лягната вола... по дитински весело“ - това са локвите след дъжд, образувани в родното му село.

За да ни опровергае може би, че е твърде словоохотлив, „графоманстващ“, (или пък му е дошло времето) бачо Румен, както се обръщам към него, подобно на именития си съселанин Асен Разцветников, взема терпиг от народното творчество и създава кратки стихотворения (свои гатанки).

Като кратките, така и пространните стихове на Р. С. провокират мисълта ни, изпълват ни с доброта, с оптимизъм (да използвам кулешката дума). Всяко едно от тях е повод за рецензия, дори за книга. Те ни показват, че не всичко от човечността ни е загубено, че трябва да се приложим до Създателя си, да заслужим Божията благословия. И уповавайки се на собствените сили, да продължим напред... Да изведем страната и народа ни от безбожието, мизерията и пошлостта...

ПЕТ СТАРОЗАГОРСКИ ЧИТАЛИЩА ЗА ПЕТИ ПЪТ СЪТВОРИХА НАЦИОНАЛНИЯ ФЕСТИВАЛ „ОТ ИГНАЖДЕН ДО КОЛЕДА“

Преславен бе домакин на петото издание на емблематичния за пет старозагорски села Национален фестивал „От Игнажден до Коледа – традиции и съвременност“. Организатори на пълното и пропито с български дух събитие са НЧ „Димитър Наумов – 1908“ – Преславен, НЧ „Стефан Генчев – 1901“ – Хришени, НЧ „Пробуда – 1927“ – Горно Ботево, НЧ „Развитие – 1878“ – Дълбоки, НЧ „Развитие – 1918“ – Оряховица. Фестивалът се провежда всяка година в едно от населените места, инициатори на проявата.

Десетки бяха участниците - индивидуални и групови изпълнители, от цялата страна. Кръшени хора се виха на центъра на Преславен в съботния ден. Кулинарен конкурс допълнително зарадва присъстващите. Кукери от село Голямо Дряново гониха лошите сили. Част от седмчасовата програма бе и дуетът на семейство Кожухарови. Любителни на традиционните украси, свързани със зимните празници, се включиха в конкурса за ръчно изработени коледни картички, сурвакници, кукерски маски и сувенири.

НАЦИОНАЛЕН ЛИТЕРАТУРЕН КОНКУРС „МЛАД РАЗКАЗВАЧ“ - Седмо издание Конкурсът за любовна проза „Млад разказвач“ е учреден в памет на писателя Атанас Радойнов от Бургаска писателска общност, Община Бургас и семейство Радойнови през 2017 година. В него могат да участват млади автори в две възрастови групи: I – от 18 до 25 г. II – от 26 до 35 г. Срок за изпращане: 20 януари 2023 г. Конкурсът е явен. Всеки от участниците може да изпрати до 3 разказа на любовна тематика, не по-дълги от 5 страници. Творбите се приемат само в електронен вид, написани на Times New Romans 12, на адрес: vro2015@abv.bg (за конкурса „Млад разказвач“) Компетентни журю определя носителите на награда „Млад разказвач“ – по един автор във всяка възрастова група. Наградените получават еднократна стипендия в размер на 200 лв. и Диплом от Община Бургас. Ще бъдат връчени и допълнителни награди: - Покана за участие в Международния литературен фестивал „Свято слово“ Бургас – (от 30 май – 03 юни 2023 г.); - Награда „Приятел на Атанас Радойнов“ – диплом и парична премия. Победителите ще получат наградите си на специална церемония на Деня на влюбените – 14 февруари 2023 г. от 18 часа в Дом на писателя Бургас, ул. Вола 1.

ЧЕСТИТА НАГРАДА

на колегата проф. Румен Стоянов - „Златен век-звезда“, присъдена му от Министерството на Културата за дългогодишната му литературна и преводаческа дейност.

„Литературен глас“

НОВИ КНИГИ

От „Голгота“ до „Червения друм“, Мая Славова, Николай Николов - Страници от живота на Тодор Славов Недков (1898-1958), Изд. „Недланд“, С., 2022.

Блуждаещи отблясъци и сенки, Йордан Стоев, роман, Изд. „Лазен“, Стара Загора, 2022.

Меседу звездите и зората, Веселина Кожухарова, Фолклор. Изд. „Фабер“, 2022.

Фотон от светлина, Кристина Божанова, поезия, Изд. „НЧ Даскал Петър Иванов“, Стара Загора, 2022.

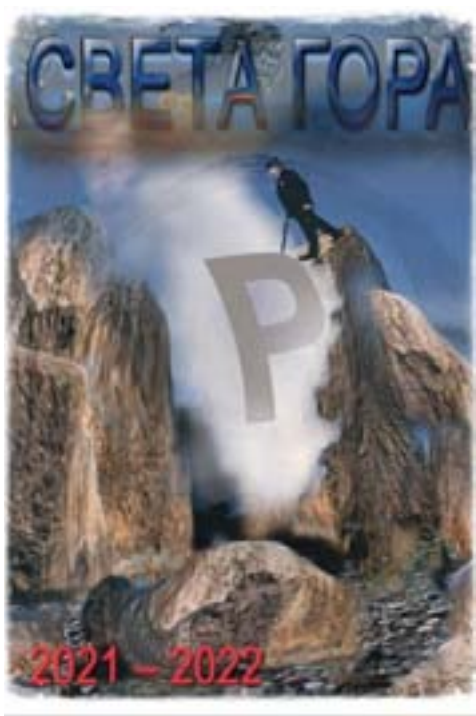
Обич без брод, Снежана Горанова, поезия, Изд. „Фабер“, 2022.

Тиган за златни рибки, Ирина Александрова, стихотворения, Изд. „Пропелер“, 2022.

Ретро, Стефан Станев, разкази, Второ допълнено и преработено издание, Университетско издателство „Паисий Хилендарски“ - Пловдив, 2022.

Отлагам вечността, поезия, Валентин Дончевски, Печат „Дъга плюс“, Стара Загора, 2022.

Нестихващ огън, Продрум Димов, Книга за Константин Йевличков, Изд. „Българска книжница“, С., 2022.

Нов брой 17 („Р“) на Алманаха за литература, наука и изкуство „Света гора“ - Велико Търново. В изданието са представени 58 автори, а в Прегледа на книжната продукция - 143 книги

Внезапни думи, критика, интервюта, писма и посвещения от и за Кънчо Великов, Изд. „Фабер“, 2022.

ДО СПИРКАТА ЗА ВЕЧНОСТТА

КЪМ ВЪРХА

На Х. Умората изгребва ми дъха... Но пак пълзя нагоре, към върха - към спирката за космоса, където целуват се земята и небето.

Там любовта ме чака, там е Бог. Там аз съм горд, величествен, висок,

недостижим и лек като хвърката. Там не смърди на фауна от блато, гадинки разни не гнездят по мен. Там алпинист съм, в ангел прероден...

Атанас Капралов

ПО МЯРКА НА ДУХА

Ако умра, пред моя бронзов бюст високото ми слово ще се чувства... Актьори ще го емнат наизуст, нахъсани от градския оркестър.

Млад реставратор на духа ми с реч зяпачите на пръсти ще изправя. Безброй венци от близо и далеч ще съхнат в чест на мойта трудна слава.

Дори властта, като за клин добра, ще ме цитира с непомерна мутра... Ако умра... ..Но няма да умра! Защото ще съм аз - и днес, и утре.

И все едно – превит като въпрос край вас вървя, или от бюста смиям. Завинаги ще съм апотеоз на истината! Само че на книга...

Жестоко е да събдваш красотата на листа бял, а нея върху кръста найве да разпъва пошлостта и да те слави... Просто да се пръснеш!...

Поетът е божествен идиот – катери го към светлината рискът, но в сянката на живия живот... Не искам речи! Бюстове не искам! Ще се изтрелям някъде – ехееееее! - отвъд звездите...

В мен ще се разсъмне от истини и ще звучи: ЗДРАВЕЙ, ЖИВОТЕ НОВ, ПО МЯРКА НА ДУХА МИ!

Внезапни думи, критика, интервюта, писма и посвещения от и за Кънчо Великов, Изд. „Фабер“, 2022.

Дари ме, Боже, с нечовешка сила - да издържа докрай, да се изхили над вирус, плазмодии, бълхи..., над гнусното си вчера: Хи-хи-хи!

Аз няма долуд повече да слеза при пищните конкурси по омраза, при мазните от оргии тела. Заменям кислород срещу крила!

И нищо, че сърцето ще е спряло – животът ще избухне отначало

в мистичната родина на духа... Но само ако стигна до върха –

до спирката за вечността, където целуват се земята и небето.

ИЗБОР

Все си казвам: човече бож, поживей за плътта си дива! Само с гола душа – не може. Само с голо сърце - не бива.

Трябва в този живот коварен рог от дявола да си купиш, вместо в скрупули да се харчиш и да търнеш човека с лупа...

Все си казвам. И все преглъщам. Тихо. Бавно. Ех, ти ангелска моя същност, колко ада ми костваш, колко!

Ако имаха капка смисъл твоите блянове допотопни, аз на дните си хляба клисав сях за дъвча с усърдност поиска.

Но сега само свивам устни и пребръсвам потното чело: като виждам – какво пропускам, а не виждам - какво печеля.

МАМА БДИ

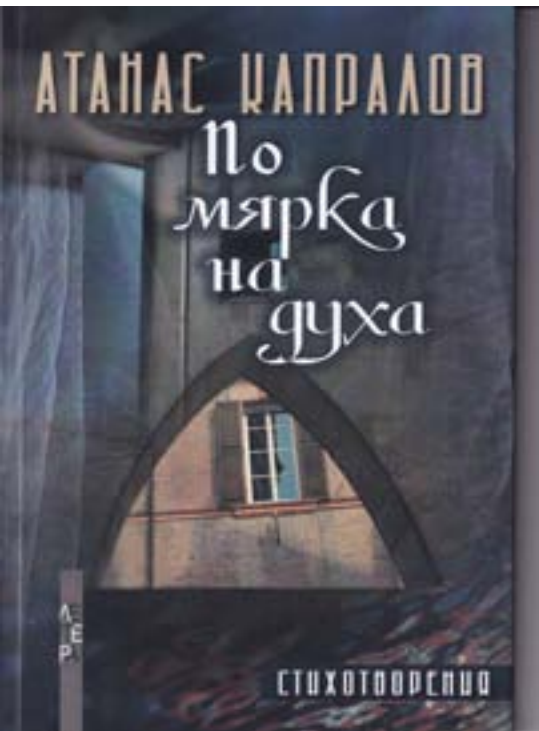
Понякога захвърлям своя кръст, превит надве от грижи и умора. Но се изправлям тутакси в цял ръст, защото мама бди за мен отгоре.

Понякога ме режат глад и студ – плътта ми сякаш рухва в алска яма. Но ето – имам хляб днес. И уют! Защото бди за мен отгоре мама.

Понякога сърцето е пред взрив: От клетви. От предателства. От драми. Но влиза в ритъм пулсът милостив защото бди за мен отгоре мама.

Понякога се гърчи застрашен човекът в мен. Миг лудост - и го няма! Но пърха той, ликува той спасен, защото горе бди за него мама.

Понякога от болки и бедни не виждам утре... Свет, висини на косъм! Но няма страшно – мама горе бди и на самия Господ вяра носи.

КОСМИЧНА МОЯ

Апокалипсисът идва

Заплахите с апокалипсис съзлата моя не подлъгват. Светът едва ли ще ми липсва – та той в главата е недъгав.

Ако Земята гръм разцепи, за губещите ще е страшно. А аз, дошлият с празни шепи, пак бос от нея ще отпраша.

Какво като сметат порон родината! Не ми е нужна, щом чуждите брой за свои, а своите навън прокужда.

За хората... Не виждам драма, че ще ни пържи гняв отвъден. Човекът днес сред нас го няма. Открием ли го - е осъден...

За съдниците – сбъркан тип съм, щом чакам края ни спокоен... И ако нещо ще ми липсва, това си ти, космична моя.

В което и небе да хвъркнеш, аз ще те стигна... Непременно!... Защото този свят е смъртник и трябва пак да го заченем.

ОПТИМИСТИЧНА ЕЛЕГИЯ ЗА ЗВЕЗДИТЕ

Готов съм всички липси да простя наоколо... Но тази ме побърква: България е вече без мечта и тутка се като добиче в църква.

От нас излиза не любов, а дим. Небето пък е похлупак захлопнат на тенджерата, в която бавно врим, за да ни съдвка някой ден Европа...

Но аз не съм за дъвкане - горчат ми костите, с история пропити.

И дръпва ме спасително лъчът на слънцето там горе - при дедите...

Къде съм? - питам разни векове с Инджета, с Кралимарковци, с Бърдокви. А в отговор рогатият зове: звездите на народа ми да сготвят.

Щом няма хляб, с метеоритен прах да го гостят космичните готвачи. И се изсипва злъчният му смях върху Балкана... А Балканът плаче! Той свива се, пресован с черен свод -

без самодиви, без орли митични да вливат в дробовете му живот. Балканът пышка, унизен и ничий...

А аз над него, разлютен и див, с камбанна ярост в похлупака удрам: народе прегладнял, не яж звезди - звездата е око на твойто утре!... Едва ли ще ме чуе той, но знам - едно дете ще му посочи с пръсти: блести, блести в небето нещо там!... ...А щом блести - България възкръсва!

ПРИТОМАТА НА СПОМЕНА РАЖДА

Алберт БЕНБАСАТ. „Изгубени вещи“, Ризкази, ИК „Колибри“, София, 2020 г., 262 стр.

„Изгубени вещи“ от Алберт БЕНБАСАТ е удивителна книга, която внезапно, бих казал шеметно се връзва в съвременния български литературен процес. При това, този драматично обвързан „роман“ от разнообразни житейски епизоди се вражда утилитарно, но творчески агресивно и в темела на собственото ми емоционално-разсъдъчно литературно мислене. Мозайката на белетристичния сборник, събрал в своята изстрадана, многопосочна, но хронологически добре промислена координатна система четиридесет и четири лапидарни разказа, ми повлѝа с екстравагантния си прозаически слог, но най-вече със съдържателно фактологическите си реални, които пряко и безкомпромисно разтварят рждивите дъвери и на моите спомени.

Писателят познава изконно градския бит след средата на XIX век в аксесоарните му особености, както и днешните му историко-оценъчни и психологически въздействащи до необратима носталгия артефакти. Прозанческо-оценъчното изложение на автора излиза далеч от конкретно интерпретираните случаи и звучи пределно възлѝващо като социално обобщение за епохално-цивилизационните спомени на всеки от нас. А и самият разказвач притежава будно асоциативно съзнание, подплатено с впечатлителната душа на подрастващото дете, което, потопено в красивия и възлѝбен веществен свят на своето време, развива у себе си селективната оценъчност на бъдещия сантиментален белетрист.

Пък и самата му внучка Ани, на която Алберт Бенбасат, подобно на Астрид Линдгрен, е посветил мемоарните си разкази за ведите, но и за абнормните случаи от своето минало, се превръща в своето рода *gei vivendi* – волеца, заплениения от собствените си спомени писател из лабиринта на сантиментално-въздиания се към непреходното път.

В случая бихме привели поредица аналогични примери, с които загадъчно, но в дадени моменти и дукаво перо на Бети Бенбасат, ни обвързва с магическата паяжина, изтъкана от персонифицираните му любими вещи: тежката чугунена ютия с искряща възлѝзна жар в „гърбучето“, каквато и ние ползувахме през 50-те години в старозагорския си дом; довоеният немски радиопарат „Филипс“, който, поставен на бюфета и в нашата къща, сроди духа ми още в детството с поезията, театъра, операта, фолклора...

А какво да кажем за пейзажно изрисуваните таблѝ на градските кревати от края на XIX столетие, които са направили такова силно впечатление и на големия българофил – ирландец Джеймс Дейвид Баучер, в софийската му хотелска стая – за което говори и Петър Увалиев в удивителния си драматургичен очерк „Робът в Рила“?

Тук задължително трябва да посочим и магията на илюстрираните пощенски картички, да разтълкуваме ведно А. Алберт Бенбасат ретроестетиката и кича, досенени през времето до нас – чрез отпечатаните преди повече от столетие урбанистични, географски и археологически забележителности, произведения на изкуството, митологични и библейски образи и сцени... Отличително е, обаче, че върху всяко изображение от съответната картичка, Алберт Бенбасат съчинява и свое условно повествование – така че илюстративната част на картичката се явява вид „капсул-детонатор“ за взрива на авторското му социално-етично, а и ис-

торически обосновано въображение. Така например Алберт Бенбасат изпраща един от адресатите си на фронта – в Балканската и Европейската война, дори героят му се появява илюзорно при Демир Хисар в един окоп с Димчо Дебелянов и после погребва простреляния поет, чувайки последния му предсмъртен възглас – „Ще оживея ли?“, забивайки и кръста на гроба му...

От друга страна атмосферата на своето еврейско семейство – битовата среда, моралната строгост и силната обич, сплотяваща всички (бабата Рашел, баща му Ничко, майка му Вики, брат му Йосиф), е необичайно, но очарователно пресъздадена от Алберт Бенбасат чрез етюда за „Пищещата/та машина“. Персонификацията на неодошешения „технически апарат“, който предизвиква смайване, респект и обяснима творческа почит у разказвача, градира дори до графологични и естетико-психологически асоциации. Към тях бихме причислили младежките сантиментални увлечения, романтичните чувства и надежди, разочарованията и тъгата – и всичко това, подчинено на идеята и реалността да пишеш, а и да притежаваш пишеща машина. Защото, според съзряващия младеж Алберт, „тя е инструмент на Словото и оръжие на Духа“!

На моята студентска книжка, както и на дипломата за висше образование на почти връстника ми Алберт Бенбасат, се мъдрят наши портретни снимки от моментално улично фото, което през 70-те години на отминалото XX столетие в Стара Загора наричаха „маймай-фото“, а в София – „фото-идиото“. Причината за подобни определения бе, че при експресните улични фотосесии, снимките излизаха неугледни, мътни – трудно различни, та човек да се вижда в образа с прецизността на граничен чиновник...

От отделните конкретни фрагменти на спомена, писателят Бенбасат разгравя цели драматургични сцени с действащи лица – герои също от спомените му – съученици, състуденти, съкварталици, въобще хора, предимно от градската маргиналия. Така че микросъбитията от неговото детство или юношество зазвучават с акордите на нравствено-психологическо и поновият му клиент – писателят Бенбасат афористично определя, че той е особен вид човек: „Замърсява улиците, но чисти бившия ни живот!“ Явно, партикуларното авторско въображение е сведено спонтанно и върху героите му, превъзлѝтило се е с оценъчно-мисловния си аспект обаче и в персонифицираните стародарни книжни издания. *Libri magistri – libri amici* (Книгите са учители – книгите са приятели), са казвали преди две хилядолетия далновидните римляни. А изповядвайки това цивилизационно прозрение, писателят и ученият Бенбасат съкровено оповестява: „Докато има стойностни книги, ще има и литература?“. Едва ли някой би се усъмнил и в това частично прозрение, което вече две десетилетия от началото на XXI-я век е симптоматично надвиснало над литературната ни участ.

Ставаме свидетели на поредна особеност в белетристичния талант на Алберт Бенбасат. Финалите на кратките му стегнати разкази в „Изгубени вещи“, които като синкретични произведения се създават извънредно трудно, наподобяват твърде много на лиричните поанти в драматичните стихотворения. Те обръщат „кръгом“ цялото иносказателно повествование, макар че същността му в предполагаемата фабула сърцевина се запазва непокътната, продължавайки закодираната от автора посока. Дори практическият ефект от нравственото узнаване се надгражда и с участието на читателя, чийто анонимно изживяване привнася нови, неподозирани частни естетически измерения. Това респектиращо явление, както изяснихме, е често пъти алогично, връзва се в противовес на разгърнатото изложение и предизвиква разтърсващо емоционално преосмисляне на цялостния документално-художествен цикл на творбата. Кое то всъщност е професионално прикритията, добре замаскирана цел на проникателния творец!

Осезаемо фабулният развой в книгата градира – разказите, макар и лаконични, силитат житейската контур на автора: от ните му проявления, ние с все по-голямо доверие се изказваме по стъпалата на убедителното белетристично-лирическо слово, което Алберт Бенбасат е възвел като норма, но и дълбоко възприета необходимост, изстискваща в социално-психологическо си менгеме истините в иначе многоликите му поливалентен разказ. И стигаме логично до идеите му за книгата – тази негова „Светая Светих“, изградена с невяланите камъни на свише определената и посочена интелектуална същност.

Ето го и уличният търговец на книги, зънзеш в декемврийския ден пред походната невръстия, впечатлителен детски мир, до драматизма на изстрадалото младежко съзнание и по-сетне – до критическото мислене и безкомпромисните социални оценки на препатилия възрастен индивид, очевидно – белетристичният съдник.

Несравнимо затрогващ в случая е носталгично развитият от Алберт Бенбасат спомен за неговата мъдра баба Рашел, който самобитно е съсредоточен в събитийността около софийското кино „Солун“ – това „всепризнато гнездо на културата“, а и на битието в квартала! Изкушавам се да осведомя читателя, че и в моето успоредно във времето детство, подобно духовно място бе кварталното старозагорско кино „Гео Минев“, съществувало до демократичния обрат през 90-те години в южната част на красивия булевард „Митрополит Методий“, който през 50-те години се наричаше „Сталин“, после „Ленин“, а сега отново възвръща името на първия Старозагорски архиепископ, но без каноническия му църковен титул...

Емоционално-възпоменателният субстрат специално в разказа „Кино „Солун“ на Алберт Бенбасат е небивало концентриран и до такава степен вътъкан в белетристичния слог, че закономерно възкръсва естествена, автентичната атмосфера на градския столичен живот от 50-те и 60-те години на XX век в тази част на София. Обаче, макар и пределно натоварен с факти и събития, разказът на писателя не тежи – той е разумно раздвижен, интригува с пластичния усет на автора. А скрупулозният автор е съумял да моделира в социалния контекст на глобалната си визия и една хармонична и затрогваща семейна картина – обобщена и с активното присъствие на любимата му баба Рашел. Достигнал е с етичния размах на въображението – избрело спомена до край, до своята *clausa finalis*!

Но дълбочината на спомена изважда от подмолите на книгата и редица печални събития от близкото и по-далечно минало, събътствували семейството на Алберт и рода му. Освен преждевременната смърт и пропильния живот на мнозина от приятелите на писателя, той поставя и специален хуманно-исторически акцент в разказите си, сред които фрапиращо се откроява „Шестолъчката“.

За какво в действителност става дума? Дватамата братя – Амчо (Алберт) и пет години по-големият Йосиф намират случайно в един от семейните шкафове две ответени в жълто, старателно скривани до този момент знаци – „шестолъчки“. И това води до драматични разговори и тъгостни асоциации с нацисткия период в европейската история от 30-те и 40-те години на отминалото XX столетие. Како и внезапното събуждане на рефлексите, пресмукани генетично в душевността на младото поколение български евреи, онаследили от родители и деди зловещия спомен за онова мракобесно време. Въпреки тежненята в историческото съзнание на героите, предизвикани от неочакваната поява на задължителните някога шестолъчни знаци за принадлежност към еврейския народ, но фатално вечаещи концентрационни лагери в Германия и Подша, крематориуми и континентални разселвания, разказът се води леко, прозрачно – дори приказно, тъй като е вътъкан в светогледа на едно невръстно дете, чийто водач по пътя към истината е по-големият му брат!

Осмиляйки случая с еврейските „шестолъчки“ в семейството на Алберт Бенбасат, в паметта ми изплуваха и мои спомени за негови етнически сънародници, с които аз и членовете на моята фамилия сме общували. И най-напред ще спомена за красивото русококо момче – Вили Самуил Калдерон, с което седяхме на един чин в старозагорското начално училище „Атанас Генчев“ (сега с възстановеното си име „Св. Никола“ при класния ни ръководител Жан Финджиков – едър смуглет човек с постъргледенски мустаци, който свърше вестниколюбен на флейта. През 1959 година Вили/то, както го наричахме, се пресели със семейството си в Израел, а след доста време чух за него, че бил известен злободеек в Тел Авив.

Не се пропусна и случая с най-добрия приятел на моя баба от медицинските факултети във Виена и Загреб – българският евреин Моисе Криспини, на когото приятелството на 1943 година баща ми дал своя паспорт (тъй като в лице двамата удивително си приличали), та да се спаси Моисе от хърватското Гестапо и да премине в България, както и станало. Но седмица по-късно, след паспортна проверка от немски патрул във влака за Белград, баща ми се озовал в Етапния концлагер в град Ниш, откъдето по чудо бе оцелял. След края на Втората световна война, близо десет години баща ми д-р Александър Матов поддържаше връзка с приятеля си д-р Моисе Криспини, който отдавна се бе установил в Израел, практикувайки успешно лекарската си професия.

Сюрреализъм и гротеска са две от мащитите, върху които Алберт Бенбасат е онявал платната на своя белетристичен кораб, който като „Летящият Холандец“ го пренася мистично през необитания океан на спомените – понякога желани и възлѝващи, но по-често търпчиви и трудно обясними. Шокирани сме обаче от случката с бездомника, който по паспорт носи пълните три имена на старозагорския символст – Николай Михайлов Попианов, като скитникът е присвоил псевдонима на поета – Лилиев. А като капак на всичко, разпънатието го полициан, единият от които дипломиран филолог, намират под протритото му омазано яке лирическото Лилиево томче „Птици в нощта“, издадено през 1919 година в София. Но потресаваният финал идва малко по-сетне, когато на изпроводяк клошарът – „Лилиев“, подвиква зад гърба на бюстелестите на реда: „Днес са убийли Димчо!“ – става въпрос за поета Димчо Дебелянов, при точно съвпадение на датата – 2 октомври.

Но освен недеклариранията подмолна тъга, пресмукаща коварно белетристичния етиоди на Алберт Бенбасат, безпосрната ерудиция на акцентирания писател го води и до идеята на философа Сьорен Киркегор за „света на сенките“, но свят, сътворен не от видими образи, а от силуети, взети от тъмната страна на живота, а бихме допълнили с предиммерена метафорична символика – защо не и от тъмната страна на Луната? Явно, тук аналогия с Платоновия свят на сенките, като първообраз на идеите му, едва ли би била уместна!

Интерпретацията на неутомилата детска мечта на внушката Ани да има свой кон, писателят, който е и обичан дядо, подчинява на асоциацията с Марк Шагал, в чийто картини всичко лети – хора, коне, кози, кучета, кълчи... Но асоциацията извежда на преден план и най-същността за Алберт Бенбасат картина – „Къпането на червенния кон“, от Кузма Петров-Волкин, а и портретния ескиз на Волкин, представящ поетесата Анна Ахматова и нейния дорест кон... Разбира се, в разсъжденията си Бенбасат включва и руско-еврейския писател Исак Бабел, за когото твърди, че е неспостихим, цитирайки го: „Идвамата гледаме на света като ливада през май, като ливада, по която ходят жени и коне“. А Алберт от своя страна обобщава съвсем лично: „Разбирам го много добре“ – разбирамот е безспорно, защото приятелят Бети винаги е обичал конете и е харесвал жените! Или обратно...

Във вихрушката на своите мисловно-асоциативни спомени отзвизци, подлагайки творчески акт на сътворение в изкуството на умишлена вивисекция, писателят прибъгва до пълен с абстракции вътрешен монолог. Който впоследствие прераства в зле прикрит гротесков диалог между две „аз“ на самотния, сврян в сумрачната квартална крътка негов герой. Вторият „аз“ отива дълго като ласо глътка уиски и „анатично дъвче качука лед, която хрущи между зъбите му като чакъла под обувките на хубавото момиче с лилавата коса отвън“. Този драстичен метафоричен откъс на Бенбасат светкавично отпуща у мен спомен за поетичната книга „Пясък между зъбите“ на Георги Белев и за нашата така далечна предколедна среща през 1985 година в софийския Писателски клуб на улица „Ангел Кънчев“ № 5. И ето, авторът подема същинския сюрреалистичен разказ – „Когато в София започваха да цъфтят бадемите и целият град ухаеше на праскови, – а в небето отгоре гордо минаваше целелинът на граф Цепелина...“. Приказно и красиво, нали!

ОТКРОВЕНИЯ

Диалогът, въпреки и огрубял, и избуял в творческа препирня между двете „аз“ на персонажа, размества дори времето и мястото на събитийността – защото целелинът на граф Цепелина, макар да витае в небето над София, с изумление го съзираме да преминава и над църквата „Сакре Кьор“ („Светото Сърце“). А тя е някъде във Франция и посрещачите, струпани около храма на Цепелина, приветствуват небесния гост, припаяйки в такт моден български плагер: „Граф Цепелина откука мина и си замина, о, Боже мой“. Необяснимо, непонятно, нали! Като в романа на Елио Витории – „Христос се спря в Еболи“, или в забравен филм на братя Тавиани... Но абсурдът на разказа, замислуван сякаш и от италианския неореалистичен филм от 60-те години „Чудо в Милано“ на Виторио де Сика, все пак е „изяснен“ от писателя – той бърмее съобщава, че: „Граф Цепелина е завършил през IX век Магнаурската школа в Константинопол, а през началото на XX век и Йейлския университет в САЩ“. И затова „графът бе едновременно и денди, и джентълмен!“ И все пак, с тъжна усмивка – по-скоро уморена гримаса, цитирайки Борхес, понапилият се вече герой заключава: „Язък, че си изчел Вавилонската библиотека“.

Почти като реквием за разпильнените в десетилетията сакрални спомени и вещи, за пропуснатите възможности, моралните и социални несполуки, и безспорно – отсъствието на отишлите си завинаги съпки хора, звучи изповедното, психологическо обременено от догадки, почти молитвено признание на двамата братя – повествователят Алберт и по-възрастният Йосиф, изграждащи персоналия идеяно-фабулен облик на фрагмента „Няма къде да избягаш“. Действието се развива сред равнодушната панорама на каменните саркофази в Еврейското гробище в София, където братята – отдавна зрели мъже, са отишли да почечат мъртвите си близки – баба Рашел и родителите си. А и бившият уредник на гробищния парк – ничо Сами, който по спомените на писателя, в по-младите си години приличал досущ на френския киноактьор Фернандел. Именно на това скръбно и неотменимо място възниква и екзистенциалният въпрос, непонятен дотогава за героите: Защо еврейските гробове са затиснати изцяло с огромни мраморни или гранитни плочи, наподобяващи похупанец? – За да дойде след доста години, отново на същото гробище, поаксъсияният отговор от един случаен посетител: „Добре са ги затворили. Никой евреин не може да избяга“. Но нека, поне сега, търкуването да остане в мислите на любезния читател...

Небивал роман е написал влюбеният в словото Алберт Бенбасат. Композитният характер на книгата му „Изгубени вещи“ допълнително подчертава (и с културния си пласт) изключителния интелектуализъм на повествованието. Авторът, съзнателно или не, е създал знаменит бестселър, в който отделните късове съдба и болезнено изкривилият спомени са подредени от динамичното, но математически координирано съзнание на белетриста в образи, сцени и иносказания, оформящи като в древна мозайки свише определената участ на човешкото съществуване. И този универсализъм на фактологическото изживяване отласква, подобно на фотонен кораб очакването ни в хиперпространството на собствените ни смутени чувства, породени от познати и непознати, предполагаеми и внезапни, желани и противостествени обрати, трасиращи драматично, но обективно пътя на живота, който понякога и в абсас трябва да извървим. По този повод писателят Алберт Бенбасат, все пак, е скептичен, претегляйки симетрията в обобщението си попришкото на собствените си житейски съи: „Ти не искаш вече да бързаш, изпуснал си всички срещи с любими жени, които друг е налюбил, запаш през прозореца как се изнизва сюжетът, сажиде по теб излезват, миналото стага сегона, а сегашното е без бъдеще“.

Трагичният оптимизъм или закономерният песимизъм на тления човек!

Иван Матеев

02 ноември 2022 г. Стара Загора

Кристина Божанова

СПОМЕН ЗА НАЗДРАВИЦА

Намерих обич. Даже ми личи. Захвърлена небрежно на паваяж... С големите разплакани очи историята своя ми разказа.

Прегърнах я. С палтото я захвих, в дома си приютих я. И нахраних. Налях ѝ вино в чашата. И стих прочетох ѝ от старата тетрадка.

И тя започна да расте като балон – изпълни къщата, душата ми, простора... Над пълния със хора стадион аз полетях без никаква опора.

И хората видяха Обичта – усмивната, разрошена и търкава. В всеки от парченце си събра от ласките, които тя разпръсна.

Какво си мислите, че стана след това? Тя отлетя. Аз надах на земята. И най-красивата любов в света да задръжкам във клетка не успяваме...

ПРЕДИ

Преди да съм забравила напълно всички спомени, преди да стане бяло полето на надеждата, преди да ме изтрие на бъдещето файлът, преди прозрачна аз да стана, аз искам да ви кажа, че имах пълни куфари стремежи и желания, но въхвърт на бурята отнесе ги. Надеждата остана само да мъждука.

Сега изтривам с гумичка поети обещания от миналите празници – от целия живот...

МАГИЧНО

Възлиебнико, защо ме омагьоса преди години с твойте гранаи ръце? Аз още пазя топлината от докосването не е изстинала по моето лице. Магьоснико – от приказките стари, или от бъдещето си дошъл – не знам... Вариш горчиво вино и отвари и криеш ги на стария таваг. Шамане стар, защо ли не направиш за мен магия – скитница да стана? Отдавна съм готова. И събрала съм багажа си в черупки от рапани. Билет еднотосочен ще ме върне в страната на изгубените сънища...

МОРЕ

По пясъка след лятото остават пера от чайки, миди и следи от стъпки. Рибарите ѝ ден, и нощ не се отказват да чакат улов. А вълните – да се блъскат на есенното равенство в деня... Морето ми напеева ласкаво предания за кораби и лади, на дъното заспали...

Морето... Есенно невъзмутимо... Нехаещо за земните ни страсти... Морето учи ни да се обичаме, но заличава стъпките по пясъка! Най-после го прегърнах нежно, поне за малко то да ме позали... Порадах му се. И сбозухах се със него. До следващото лято! Но едва ли... А няма нищо по-красиво от морето, и няма нищо по-лечимо за душата, по-ласкаво и по-гальовно няма, когато се разпава светлината на мънички блестящи диаманти по сияята повърхност на морето – от пясната му раздат се рапани, и раковини, и русалки, и поеми!

Худ. Антон Митов, Чайки

ВИНО И КРИЛА

„Ще остареем като черно вино.“ Зоравко Пеев

Приятелю – веднъж се остарява! Дори не я усещаш младостта – кога изкукунала е твоите пера и с тях е отлетяла към Безкрая...

На тебе земното притегляне не позволява вече да летиш; отблъсквай (по Висоцки) от Земята себе си, но черно вино на масата редиш.

А виното е старо и възлиебно – изпивай го, порастат ти крила... На сутринта се питаш – кой ме е преместил

на приказките в старата гора? И чаиите са празни, но гората кънти от песните, звучали цяла нощ. Оглеждащи се и вжодащи си крилата – проскубани са, но все още имат моц да се размахат и да те издигнат нагоре, в синьото небе...

Приятелю, от виното налей ми – дано да остарее като теб!

Мария Илчева

Не ти простих.
Любов не се прощава.
Но никак си заровила
скръбта си,
оставих стъпките ти
или бриз на вятър
дълбоко в себе си,
да носят кръста.
Мария съм,
по прякор (Магдалина)
навярно блудница,
лежаша в греховите си.
Очите ти жигосват
като въглени,
но аз не искам прошката
за тебе!

В олтара на несбъднатите срещи,
гасим огньовете си незапалени.

В предопределения копнеж
на осъзната зрялост
протегнах дланите си
да помилвам изгрева.
Ожънах късните лъчи
с дъха на слънцето -
с последната си вяра -
снопи вързах...
Сега към теб пътувам
в есента на дните ми,
в които никак
няма да съм целомъдрена...
А ще отхапя диво
крайчеца на питката
търкулнал се по синора край мен
живот...

Дойдох да бъда.
Просто припомни ми -
какво е да съм истинска жена,
от теб обичана.
Налей ми себе си,
докато масилото небесно още синьо е.
В сърцето ми ...
долей ми - топлина.
И този огън ще изпълни липсите,
които през годините
като пелин горчача...
Ела във мен.
Бъди до края истински!

И нека бъдем ширх
сред живите "картини" на Бокачо.

Книгите по левче...
Разпродаваме душите си...
Кашоните
на клошарите
са мърляви.
Търговците ги пипат...
Подреждат ги по рафтове,
като непрани ризи на въжето.
Обесени съдбите ни,
полюшва се на воля
в посоката на вятъра.
Времето е канاپено и равно.
Развили сме всеки спомен
с огризки от кебапчета.
Салатите вонят на кисело,
помия на прасета.
Продадохме езика
на Ботев и Лилев.
Оставихме сред бурени
гробовете
да бъдат дом на гущери,
гнезда на пепелянки.
Иконите във църквите
миришат на молци
и червен...

Погребяхме,
затрупахме със пръст
имената на поетите.

Неистово пишат,
на предците ни послания,
кънтят
в бездънното ни ежедневие.
Във косто,
под неонови реклами
дещата ни пълзят
влечуги сякаш в своето
непросвещение.

Дрънчат оковите на времето,
с вкус на теракот,
рждясал от безумие.
колкото да купиш
Достоевски... Или друг поет.
И книгите мълчат!
Подредени във кашони.
И блудствани от многото ръце
на потни колбасари.
Чиновник с куфар,
домакиня с чанта...
Небето ме зове!
Защото там е слънце.
Има въздух.
И сещам тихите сълзи
Вутимски плаче.

А реката,
край Своге
все така тече...
А задниците се подрусват тежко.
Седалките на лимузини
са неприлично меки...
И удобни
са фетишите на времето.
Дебели вратове.
И лой
в очите на доволни крави.
Спрете!
Стига!

Пишат студени ветрове
на пунктове за тенекия и хартия.
Във които моите светове
ридаят със романите на Чехов.

Снежана

Горанова

ОБОЖАВАМ
съвършената
дълбина
на тишината -
с влудяващия
грохот на мисълта,
където прохождат
без притеснение
стъпките
на разсъмването,
пръските
на смръщения облак,
премъдрия зов
на совата,
тръпчивия вкус
на друмица,
задушевната
изповед на Вселената.
...Обожавам
споделената
дълбина
на тишината
с влудяващия
грохот
на *живота.*

НОКТЮРНО

Прободена нощта се спуска
през боровите върхове.

Вечерник хладината бистра,
наля в треви и цветове.

Малинена усмивка литна
към наедрялата луна.

Във прясното сено се люшпа
разцъфналата тишина.

Изтегна се в гнездото птица.
Шишарка извъня...

Гората дъхав със наприда
от борова смола...

ОМАГЬОСВАНЕ

Топли хълмове,
пътища
и ниви.
Извор - без дъно.
Дюлев
кехлибар.
Люлякова
въздишка.
Медоносен
пращец за крило.
Пръстен
в брада.
Гергьовче
в ливада.
Житена
огърлица...
Парят
ден и нощ
като въглен
на длан
и житейският
пелин сладни
в мъчна
обич.

Александра

Ивойлова

Луната се
откъсва
от синята риза на утрото
и се търкулва под леглото
Йосип Осги

Под леглото ми се скриват
слънцето, луната –
откъсват се от ризата небесна
на деня и на нощта.
Балон и топка детска –
красиви са
ту слънцето, ту пък луната –
и тъй са сигурни под моето легло –
когато вий ги търсите
и се опитвате да разберете
залеза –
и тези, дето си отиват ...
Под леглото ми се скриват
слънцето, луната –
търкулват се небесни светила.
Не си отиват те, но –
тихо! Игра
на криеница залезът е –
кратко връщане
към детството.

Живият е временно безсмъртен.
Николай Кънчев

Ах, как любима ми е тази временност –
чиято сянка расне в предрождението
и над смъртта витае като вечност!

Люлее полъх всяко утро –
все тази светлина

в безброй нюанси.

Как тихо преминаване над нощите...
И се докосват

краят и началото.

Щом докоснеш и властно разбудиш
най-дълбоките мои подмоли –
любопитното детство извежда
своя гривест пурпурен кон –
и копнее пак,

и задава въпроси
за онази далечна земя,
към която в унес препускаме,
към която се носим
така –

докогато
с изпръхнали устни –
най-внезапно задмнем
смъртта.

Игра на сенки

Няма го вече това вездесъщо присъствие
да изпълва пространството на очите ми –
човекът-тайна, знакът-очакване,
лунният профил, който разтваря нощта.

Няма го вече това вездесъщо присъствие
–
да събуждат слуха ми стъпки познати –
и не ражда самотност майската буря,
и сред есен в забравя гасне деня.

Няма го вече ...

Но е толкова зримо и истинско
твоят отсъствие –
че насища отново светлия въздух –
и е дъх, и е вяроност безпапетна,
най-далече от всичко,
във мене самата.

Ирина Александрова

БЕЗКРАЯТ

На Невена Маринова
Тя всяка сутрин сяда на терасата:
кафето, пепелникът са на масата.
Посред смокнини и текоми
морето маха й с ръка.
И ето - спомен подир спомен
текат като река...
Небето и морето - всичко синьо е -
а уж еднакви всеки ден са –
а са тъй различни!
Сърцето пие гъсто синьо вино.
И всяка мисъл в синева облича.
Покрай терасата зефири тичат боси.
В яйцето на деня въпроси
пак чукат с човка изгладяла мощно.
Капризни хубавици,
отговор вълните носят
но те са на въпроси,
незададени все още...
Вървят годините
със стъпки на легионери -
и в ритъма неумолим
планетата трепери.
Отлитат векове, изчезват имена,
събития –
но пък морето пак е тук –
и е и вечност, и откритие...
И винаги там някъде,
в самотна малка къща
седи жена -
и времето назад завръща.
Тя гледа синевата,
задава й въпроси -
а отговори, както винаги,
вълните не й носят...
Защото - стар мъдрец - морето знае,
че отговорът е един и същ –
безкраят.

Николай Милчев

Когато най-добрият ти приятел е
гущерче, трудно издържа да се возиш
дълго в автобус. Все те наболява опашка-
та. Ама и тия автобуси – как пък никога
не седнах на седалка като хората. Или е
корава, или е прокъсана, или не й работи
ждаджата за отпускане назад.

Аз не мога да карам кола и затова все
е рейсове щъкам нагоре-надолу. Спускам
се главно надолу – обратно на световното
движение, и винаги, докато се возя, си
мисля разни работи и картини. За мене
пътуването си е возене – багаж съм си бил
от малък, багаж с панталон и пуловер.

Наблюдавам картинките извън про-
зорета и абсолютно нищо не виждам.
Минават там разни гори, аз усещам, че
е зелено. Кривне някоя рекичка – мисля
я за пътека. А къщите в пътуващия
ми поглед са все изрязани от гланцови
блокчета.

СЪБИРАЧЪТ НА ФАСОВЕ

Той е мургав, със сини плувки.
Профилът - иконостасен.
Пенливи и жадни са
на вълните целувките -
но той отминава, събира фасове.
(Хей ги там,
сред зноя, кротичко чакат!)
До мен се навежда, парва ме с лакът.
Този фас е съдъкан с омраза
на половината фраза.
Онзи спокойно е гаснал като кандило.
Този до него - зацапан с лилаво
червило...
Скъперникът с фасата устата си пари.
Щедрият не доизпушва пигарата.
Познавам по фасата масата, касата,
класата;
долавям характера, силата
и дали съвестта пронизва пушача с
осили...

Може би тъй си мислеше той
в своя път лъкатушен.
А може би жегата в мозъка мой
тази тирада прошушна...
Змийски зъб изведнъж ме захпа,
заля ме страхът горещ:
защо този мъж с кожа грапава
безспир ходи в плажната пеш?
Защо с мълчание устата му е защита?
Може би събирач е той на душите
за съда на Господа-Бог?
Може би пише на нашите дни епилога?
Не, не съм още за Съдния ден готова.
Грехове натежават в душата ми –
тъмно олово.
Чакам обречена,
в жълтата сипкавост стгушена.
Събирачът пак ме отмина -
не съм доизпушена.

МОЯТ НАЙ-ДОБЪР ПРИЯТЕЛ

И да ме пита човек защо винаги очаквам да видя диви животни. Другите пътници сигурно очакват да видят овце, кози или крави. Аз все се вирам за диви работи.

Хиляди пъти съм минал разстоянието от Гложене до София и обратно и така и не видях на Витиня я сърна, я кошута или елен. Толкова се надявах, че някой глитан, а защо не мечка, ще прекоси очите ми – нищо. Защо тогава са тези табели край пътя: „Ловно стопанство Витиня“, „Внимание! Премащащи диви животни“. Защо карат същества като мене да се надяват напразно?

Хубавото на лошото е, че като не видя ни сърна, ни мечка, почвам да си съчинявам стихове. Автобусите са пълни с рими, да знаете. Не кой знае какви, но все пак рими някакви. С тях времето се свива и пътят се превръща в дума, в благозвучие, в прилика с нещо друго.

Глунавото на шофирането е, че са ти заети очите. И мозъкът ти е зает, и картините и римите офейкват. Обаче хората кормуват, за да отидат някъде, да пристигнат, а пък аз се возя, за да бляя и да си фантазирам.

Кацам накрая на нашата спирка в Гложене и моят най-добър приятел там – провесил се с главата надолу и ме чаква. Той не е много голям като ръст, петнайсетина сантиметра е, но ми е най-големият приятел. Понякога е зелен, друг път – кафяв и златист, а привечер може да стане и лилав.

Гущерче е моят най-голям приятел, да си го знаете, вече повече от половин век. На това му викам аз приятелство.

НАТАМ И ОБРАТНО

На Н.М.
Платната се събуждат от викове на чайки.
И вече котвата на дъното прошепва
«Сбогом!»
Вълни брега с измислици омайват,
а вятър в мачтите припява строго.
Аз ще отплувам -
в бъдещето? Или в нищото?
Ще гоня хоризонта - синя нишка.
А блянът за завръщане ще зрее...
Защото там, сред дюни и скали
и сред зефири с мирис на цветя
очаква ме мечтата триизмерна.
Порой от спомени над мен ще завали -

Худ. Антон Митов, Баба Яни, продавач на хляб

прохладно и хубаво.

Протягам се аз ето така, лекичко, и гущерчето се протяга и ми вика:
- Колю, добро утро, Колю!

По два пъти ми повтаряше името, докато се разбуля. Най-голямата опасност за него призори беше да не го клъвнее петелът, но нашият петел не закусваше гущери, които миришат на здравец, а предпочиташе царевича или натрошен хляб.

По някое време майка изнасяше леген с пране и моят приятел веднага ставаше щипка. Може и да не ви се вижда сериозно, но гущерчето веднага ставаше щипка. Захапваше презрамката на потника ми и така висеше с него под слънцето, докато потникът изсъхне.

Хората трудно свикват с мисълта, че

и сред вълните пак ще се намеря или в прибоя пак ще се родя... Там, в Арапя.

УСТИЕ

Последните секунди между нас изтичат. Синее Дяволска река – зловещо ангелско спокойствие. Сред пясъка горещ утехата си срещам: реката уж в морето влива се, а пък вълните морски по повърхността макар, нагоре тръгват бавно... тъй временно привидността спасява ни от явното.

едно гущерче може да е щипка за пране, но аз това съм го виждал, знам го и ми е било приятно. Какво му е лошо потникът ти да изсъхне бързо и надеждно.

Като напечеше яко следобед, гущерчето се затулваше в някоя дупка на къщата. Колкото и да е здрава мазилката на една къща, в нея винаги има място за следобеден сън на приятел. Нямам представа какво сънуват гущерите следобед, но може да се предположи, че сънуват сенки на съзаклци или направо скакалци.

Следобедните гущерчета са кафяви. Моят най-добър приятел даже ставаше златистокафяв. По едно време се изнизваше като мокра връв и ми се плезеше. От слънце ли, от жегата ли, не знам, но ми се плезеше.

После беше залезът. Мушиците се съгъстваха около главата на моя приятел и той – лилав и вечерен, си похапваше, преди звездите да му замъглят мозъка с далечината си.

И знаете ли какво правеше този петнайсетсантиметров човек тогава? Тръгваше да се изкачва към небето – пълзи, пълзи, докато не стане съзвездие или поне многоточие.

Ще попитате какъв е този най-добър приятел, дето нищо особено не прави през деня, а накрая изчезва в небето. Точно затова ми е приятел, защото не прави нищо особено, а все му се пътува нагоре-надолу.

Не знам само дали от дългото пътуване не му се схваща гърбът като на мене, но с него не сме от вчера на този свят, дето се вика.

СБОГУВАНЕ ИЛИ СРЕЩА ПЪТНИК ЗА ВСИЧКИ ВЛАКОВЕ

Марин Георгиев

Отдавна не бях посягал към рецензията. Но този път обстоятелствата така се стекоха, че тя посегна към мен.

И аз съм от ония автори, които са пестимни не да им се продадат книгите, а някой да ги прочете. И затова ги подарявам.

Бяхме задържани (или замразени) близо две десетилетия в графата „млади поети“ и после изведнъж станяхме престари. Но такива поврати в историята на България и литературата ѝ са ставали и друг път. По-важно е да изпълниш собствената си програма, а не на поредното ново време и модите, които налага; да не напишеш „Врабчетата на стрина Дойна“, а да си допишеш започнатото. Докато новото ново стане забравеното старо.

Когато ми подари последната си стихосбирка, Петър ВЕЛЧЕВ добави: това е не само моята равностметка, но и сбогуването ми с поезията.

А в нея той има дълъг стаж и постижения не само като автор, но и като преводач и оценител. Например най-добрата характеристика на поетиката на Борис Христов е на Велчев, литературно критическата му статия: „Как ще живее с тоя скитник – сърцето“. Поетическото творчество на Б. Христов“, сп. „Септември“, 1979, № 4, цитирана и от други.

Новото в поезията му този път е избобретението му: петостичия – формата, която е дошла от десетилетия му опит на стихотворец, най-удобна му на този етап от развитието му; но тя е и вид обобщение не само на възможността да се изрази най-добре, но и на изразеното, резултат е и на общуването му с много литератури, не само с нашата. Мини-мализиране не само на формата, но и на средствата: избобразителност, чувство, сюжетирание, докато остане сухата мисъл на опита. Идеята, която може да се развие в традиционното стихотворение от четири-пет, шест или седем-осем куплета, сега откъхвята този обем, разточителен ѝ е и се е самопресовала в пет реда. Сега стихотворението е сведено до опорните си точки, вградени в голата мисъл, зад която едва-едва надникат чувствата. От аналитично стихотворението е станало синтетично, свит обем за оптималното ѝ изразяване. Уменното му да е пластичен се показва тук-там, а то и няма нужда от него, защото целта на поета е битийният размисъл и размисълът върху изкуството и човека в универсален план. Такъв тип поезия обикновено наричат философска, а и мнозина са се пробвали в нея: от неуправляемия, неспокоен и търсещ разум на Александър Геров, най-непосредственият, по детски наивистичен философ, („Прашнички“), не спазващ никакви стихотворни правила, през окватите на Дамиян Дамянов, четиристичията (рубай) на Андрей Германов, кратките стихотворения на Янаки Петров („Урокът на цветята“), тристичията на Борис Христов (антиподи на епично-лиричния му по-раншен стил), четиристичия на Т. Калевров. В тази парадигма слагам голяма част от самородната поезия на Николай Кънчев, също като Геровата, своеобразна по форма. А ако се взра в логиката на структурата ѝ – то тя е същата като на сонета: свършена математическа пропорционалност между завързката, развитието и разрешението на мотива – задължително е да прибавя и сонетите на Димитър Стефанов, Кирил Кадийски, Георги Миланов и Маргарит Жеков, последните двама уж по-млади, но и те вече стари. Всичките влизат в един и същ „жанр“: разсъдъчният.

Опрян на опита и размисъла, на какво ли не се е спрял Петър Велчев:

а) на поетическото изкуство
Метафората е алхимия,
защото в миг съединява
предмет и смисъл, звук и образ
в единича слав, необяснима.

С метафора не може да се спори.
б) на природата и състоянията
ѝ – всъщност състояние и на света,
и всичко наоколо ни:

Зад булото на мараята
разтапят се от зной предметите,
контурите им се люлеят,
ту се явяват, ту потъват.

Светът за миг престава да е същият.
Виж! Думите са повече от вешите.

г) безмислието на живота:
Въртят се дните и сезоните,
търкат се без цел, безкрайно
и чак ти се завива свят
от кръговрата безнадежден...

Но всяка сутрин те подлъгва сънят.
Виж! Думите са повече от вешите.

Въртят се дните и сезоните,
търкат се без цел, безкрайно
и чак ти се завива свят
от кръговрата безнадежден...

Но всяка сутрин те подлъгва сънят.

Синтезът е пестелив на думи, зареден с наблюдение и самообладание, текстът е гъст, с недомлъвки и недоизказаност, които допълва-дописва-допропича читателят със сходен опит: тенденция, непрекъсната у нас от 60-те, 70-те години на миналия век до днес. Все едно дали разлага на съставки темата или мотива преди да обощи, накрая той завършва със смисъла на това, върху което е съсредоточен.

Понякога стихът, избраната форма, се развива със синтетичното мислене: при повечето от хайкууправачите, доста от тристичията на Борис Христов и краткостичията на П. Чухов, в които предпоставеността да си мъдрец, афористичен на всяка цена, се трансформират в преднамерено, а често и анекдотично (както е при Чухов) остроумие, или просто авторът гони да изпълни формата.

Като отчитам плюсовете на тези търсения и стремления към сонета, рубанте, тристичията или хайку стихотворението, за мен те поставят един немаловажен въпрос: дали избраната форма не ограничава смисъла, подхожда ли е за всеки мотив, не бива ли той да я определя, а не тя него, а понякога даже и да му е смисълът? Дали липсата на идея, мисъл, не е резултат и на вътрешна драма?

За мен, въпреки богата тематична и идейна разнопосочност на книгата, заглавието не ѝ съответства напълно, обединява я. Образът на глухарчето като символ и метафора на мимолетността и крехкостта на живота е използван многократно, родоначалник му е Н. Кънчев (Опасно е да се въздиша./ Глухарчето въздъхна / и го няма). По-късно той мигрира в много поети, включително и при мен, с все същия смисъл, поддал му се е и Велчев. Това заглавие не е оптимално съответното ѝ, колкото и да е примамливо.

В заключение: не, това не е книга на сбогуването, а на срещата с поезията, в която благодарният скепсис, смирената мъдрост и изграденният професионализъм се срещат с читателя и не го оставят равнодушен. Откриват му нови изразни възможности, тънки наблюдения и мъдри заключения. Както е при всеки врял и кипял с многострани изяви писател. Но като казвам „всеки“, знам, че са малцина.

Петър Велчев, „Глухарчета срещу вятъра“, изд. „Виден“, 2020.

„Пътник за всички влакове“ е 18-та поред книга, която излиза по родолюбивия проект „За буквите“ на Ангел и Мария Колеви от Филаделфия, САЩ. И 8-на в библиографията на Миролюб Влахов след дебютната „Време за отсяване“ от 2012 г. (2-ро изд. 2013 г.), чието подзаглавие беше „нравствено-философски фрагменти и етюди“. Тя беше добра прелюдия към истинския писателски занаят, лаборатория на писателя. За десет години този автор се доказва като много добър разказвач в последвалите сборници с разкази „Непозната с розов билет“, „Някой зад прозореца“, „Вечера за пекинез“, „Дълги улици“ и дветецината „Последен изпит/Last exit“. И първоначалното съмнение за „късен дебютант“, още повече българин и от „дълбоката провинция“ – селото на селото, отпадна от само себе си: той си беше роден разказвач, с оптимизъм, работоспособност и вяра, че от всяка история става добър разказ.

И последният му сборник „Пътник за всички влакове“ е резултат от неговата дълго премисляна писателска и редакторска стратегия, както при предишните сборници. Далеч от типич. вестникарски формат (журново нпайр от текстовете стоят близо до новелата или кратката повест), това е традиционна белетристика, наречета живот, мигове от житейските приключения на душата“ (Йото Пацов, редактор на книгата). А според Владимир Донев: „Съвременната българска новела утвърждава облика си в неговата нова книга „Пътник за всички влакове“. И обобщава, че това е „автор който се стреми към своя поетика на разказване. Привлича го драматичната или неочакваната ситуация в живота, която поставя на изпитание реакциите на героите“; за него това е психологическа проза, която разкрива герцовете, а по-сложна времева композиция на повествованието“.

Структурата на сборника включва дванайсет разказа, от които невлезли в предишни книги са текстовете „Находка“ (встъпителен разказ), „Възмездие“, „Бели чорапки се завърна“ и финалният „Птица в късен следобед“. Границите на тяхното създаване бележат 1981 г. („Създа на жена“) и 2022 г. („Птица в късен следобед“) – една интересна констатация, тъй като не откриваме качествена разлика между текстовете, положени в тази разтеглява времева полоса, и това говори в полза на писателя, издава актуалността на една белетристика, която не е изгубила своята свежест през годините.

В разказите му неговите герои са от контингентта на т.нар. малки (обикновени) хора, а гледната точка на наратора е еднолична (рядко) или третолична, но почти винаги отстранена, сякаш основната му функция е преди всичко да фиксира/ретранслира събитието, характера, атмосферата. В немалка част от текстовете точното описание на хора, природа и места визира „дълбоката провинция“ – някои разкази са „селски“,

други са свързани с малки градчета около областния център В. Търново. Разбира се дистинкцията селска – градска проза тук не е от особено значение за качествата на текстовата. Сава Василев в предговора си към „Някой зад прозореца“ отбелязва: „Авторът иска да ни внуши, че никой от героите не му е пряко подвластен...“, „... имаме усещането, че [разказите] са писани от натура“.

Сюжетите не залагат на необичайното, фантазното, те разработват обикновени, битови ситуации, свързани с любовта и измяната, приятелството, спомените и мечтите, проблемите на деня, с полукриминален оттенък на места. Зад всичко това, зад привидната безсъбитийност обаче понякога се крие един модерен нарратив, който разчита на детайла и психологията, на диалога с читателя. Често авторът търси вца, случката, необикновения край. Мисля, и в дава случаите разказите са се получили.

По повод разказите на автора Христина Панджаридис беше писала: „Миролюб Влахов, макар и отскоро на публичния небосклон на публикуващите разкази, идва с първите си книги и с желанието си да е просто един разказвач на истории. [...] Сигурна съм, че тези истории заслужават да бъдат чути.“

А ние ще допълним с думите на Йото Пацов: „Тази книга си струва да се прочете“. И ще чакаме следващата. Владимир Шумелов

Миролюб Влахов-Миролич. Пътник за всички влакове. Изд. „Потайниче“, С., 2022.

ЗНАЧИМ ИСТОРИЧЕСКИ РОМАН ЗА ЦАР КАЛОЯН

Иван Д. Христов

Романът “Калоян боговещаният“ / Изд. „Лексикон“, 2021/ на Васил Лазаров е значимо художествено постижение за автора. Писателят успешно се залавя с един от най-трудните жанрове в художествената литература – историческия роман.

Васил ЛАЗАРОВ е добре познат на читателите с романите: „Тройната нишка“, „Крайтъгълен камък“, „Парадоксът на любовта“, „Звънът на камбаните“. Освен романист той е автор и на книги с поезия и есенистика.

Интересът към цар Калоян не е случаен. По негово време България е сред най-големите средновековни държави в Европа в края на 12 и началото на 13 век, а самият цар Калоян един от най-успешните български владетели. Образът му е художествено интерпретиран от писателите Фани Попова-Мутаfoва, Димитър Мантов, Слав Караславов, Бойко Беленски.

Васил Лазаров е писател, за когото историческите теми са добре познати. В „Калоян боговещаният“ той се съобразява с новостите извори, обогатили през последните години историческата наука. Ето защо повествованието осветява съществени, но и неизвестни до сега факти. Те дават по-логическо обяснение за хода на събитията и допринасят за историческата достоверност на романа.

С новият си роман писателят доказва умения си да увеличи читателя не само с интригуващи и динамичен сюжет, но и да го прави съпричастен към идейните послания и родолюбивата кауза, на която служи. Много творчески усилия и огромен труд е струвало на автора написването на този идейно обоснован и защитен с факти роман – сага за цар Калоян, ползвайки безспорни исторически източници.

Повествованието плавно се развива в осем глави и епизод, функционално подобрани и художествено изобразени исторически герои. В бран и люти битки Калоян брани и разширява българската държава, за да се превърне в края на романа в трагическа личност.

Действието прелива от една в друга глава на романа, следвайки логиката на сюжета и основните етапи, през които преминава Калоян в израстването му като държавник. Фабулната линия е разгърната в няколко посоки и е наситена с много интригуващи събития. Динамиката в развитието на сюжета държи читателя в напрежение от първата до последната страница на романа. Васил Лазаров споделя: “Боговещаният е самото осъзнаване от българското население, че е подвластно на волята на Бога, именно на българския цар Калоян то е спомогнало да ускори процеса на неговото обединение и управление.“

Смисловото ядро на романа е скрито в богатата на колизии епоха – България в края на 12 и началото на 13 век. Това е времето, през което личността на Калоян израства и дава своя принос в европейската история.

Действието в книгата започва в Константинопол, където за един голям период от време и българската историческа съдба се свързва с него. Оттам то се пренася в България. Повествованието проследява живота на бъдещия български цар, който на младини живее в Константинопол. Там среща своята любов и бъдеща съпруга Анна, която му помага да избяга от знатното пленничество. Поредица от драматични събития изкачват Калоян на царския престол. Като следва познатото му устройство на ромелийската империя, той успява да изгради и утвърди стъпка по стъпка Второто българско царство.

Царят е конфликтно раздвоен между неограничените си права на самодържавец и типичните за средновековния човек християнски представи за правото и обожествяване на човечността.

Връзката между духовното слово и християнската етика е основополагаща за цялостното творчество на Васил Лазаров. Християнството е в основата на нашата идентичност и определя народопсихологията ни. Според автора Калоян е победител, защото е „богоизбран“, а това е послание за нравственост и не състоялата се българска бъдещност.

Това прониква и в хармоничната духовна цялостност та образа на цар Калоян. Раздвоеността му понякога е повлито от ролите, които играят двете жени в живота му – съпругата му Анна, която е гласът на съвестта и християнския светоглед и куманката Белура – олицетворение на необузданата, разрушителна страст. Анна и Белура са две взаимно отричащи се личности.

Читателят е обсебен от образите на героите, изровени от дълбините на времето, но изградени плътнo и истински. Между всички с пълният си царски блясък се откроява на цар Калоян. Авторът е успял да ни накара да се гордеем с неговото величаво дело.

Майсторски са изградени в романа и женските образи. Главната героиня Анна е пленителна със своето достойнство, с неизменното си християнско отношение към хората и света, с чистотата на чувствата. Писателят показва чрез нея не каква е била, а преди всичко каква трябва да бъде българската царница. Умело е изградена и Белуга – жена с езическа страст и провокативно поведение.

Васил Лазаров разглежда нещата многопосочно и обективно. Описанието на героите и случките са запомнящи се и прецизни във всеки детайл. Вниманието му е насочено към боярските кръгове – нравите и порядките на мъжете на власт, но изгражда и запомнящи се персонажи от народа. Авторът разказва не само за царя и придворните, но и за обикновените хора като Херодии, който със своята храброст и честност се издига до най-доверен войвода на Калоян.

Разкрит е картината на политическите отношения между страните на Балканският полуостров, на поминъка, бита, правите и културата им, на историческата атмосфера и обществения климат по онова време. Историческото платно е внушително – от българската слава на Константинопол, до суровата красота на Търновград и Балкана и мащабната картина на Средновековна Европа.

„Калоян Боговещаният“ е мащабна историческа творба, художествена интерпретация на този период от нашата история. Централен в него е въпросът за трагичното у Калоян. Посоките, в които е разкрит образа му, често са драматично противопоставени. Времето на знатното пленничество в Константинопол, стремеше му към независимост и обесилата го първа любов – там трагичното е повече външно, в обстоятелствата. Шом навлезем навътре в повествованието – виждаме трагичната съдба на владетеля, който носи отговорност за своите действия и взети решения. Понякога той греши, но и побеждава врага без коварство.

Трагизмът е предаден от автора с много нюанси. В последните страници на романа трагичното излиза от рамките на историята, слива се с легендите, приема мистичен характер, за да премине във вечността.

Интерес буди и разкриването на военните стратегии на българския владетел, които са значителни за родната ни история. Респектира интелектуалната сила на Калоян и неговата придворна свита – тяхната предвидливост и решителност. Взетото историческо решение за уния с Рим, както и кореспонденцията на Калоян с папата.

Той се утвърждава на престола, разплитайки интригите и коварството на някои властолюбиви бояри. Царската му власт расте чрез битки и победи на бойното поле. Расте и духовната му сила, опирайки се на Божията воля и промисъл. Действието пренася читателя в някогашна Средновековна България. Постигната е автентичност и достоверност на изображението, което свидетелства за сериозните познания на автора на историческите извори на епохата, за която пише.

Акцентът на романа е върху човешките действия, а битките и събитията са историческия фон, на които се развива то. Сред един от многобройните сцени в него са и тези, които са посветени на разпространението на богомилската ерес по българските земи.

Историческото изображение постепенно се разширява с нови персонажи, случки и събития. Разкриват се различни страни от живота на Средновековна България. Показана е структурата на обществото, на войската, на духовенството. С голяма вещина са предадени военните сцени в романа. Сякаш не само мисловно, но и осезаемо чуваме тропота на конниците, грохота на стенобойните оръдия, свистенето на стрели и копия, стенанията на хората, хрущенето на чушените кости на коне и хора, задушавачи се рицари в тежките си брони. Повалени теля на бойното поле, срутени крепостни стени, врящия казан на боя, страданията от войната – човешката болка и материална разруха.

Баталните сцени са зрими и осезаеми. Ето как писателят описва битката на българската войска с маджарите: „Звездите все още грееха над Моравието. Както беше тихо по целия маджарски стан, заедно с глухия еднозвучен роман на водите се чу по-различен шум – отначало едва доловим, а после все по-ясно. От юг идваше войската водена от Манастър. Българите наблюдаваха – в началото като неясни сенки, после като мътна стена. Дългите гъсти редци от конници и пешаци се появиха из ношния мрак като тъмен облак и всяка ужа и страх с многобройните си проблисъци на железните си доспехи, които размахваха. Маджарите налялоха гръмки викове – уплашени, враждебни, диви ...“

В романа авторът разкрива непрекъснати стремеж на цар Калоян да обедини обширните български области, неговите победи над византийци, маджари и латинци. По негово време България е сред най-големите държави на континента. Неговите блестящи военни победи и дипломатически успехи, коронясването му и приемането на унията, издигат международния престиж на страната ни.

Финалът на романа е достоен за всяка епическа творба. Смъртта на Калоян е изненадваща, а неговото коварно убийство е забулено в мрака на историята. Физическият убиец е един, но желаещите да бъдат са много. Според писателят, „често пъти събитията от съдбовен характер се зараждат и извършват по най-неочакван начин.“

Романът „Калоян богоизбраният“ на Васил Лазаров емоционално завладява читателя, прави го съпричастен към своето родолюбиво дело със съдържателната и интригуваща художествена интерпретация на времето на цар Калоян. Това е исторически роман с голям принос за националното ни самочувствие.

Марпен

Калеев

ХАЙКУ

Стъпки в росата,
шепот на ябълка -
утринен спомен...

В очите ти
луната подрежда
звездно домино.

Сутринта отсина
от небето
топло пространство.

Есента къса
лист по лист
страници от лятото.

Утрото закичи
кръните тополи
с сълъчеви фиби.

Небето слиза
ниско в очите ми,
плачем с дъжда.

Вишнев цвят
ронят очите ти,
душата ми го събира.

Гнезда на птици
засядат в тополите,
отплуват листа.

Не падай!
По ръба на смеха
да се разходим.

Домът ни е котва,
спусната
край брега на надеждата.

Клонче смях
отчупвам с устни от теб,
белоцветната.

Лозови длани,
кехлибарени очи
и чаша вино.

Шепот, Whisper, Marpen
Калеев, Изд. „Матом“,
София, 2004.

СВЕТЛИНА В ХРАМА НА ИЗКУСТВОТО. ХУДОЖНИКЪТ ХРИСТО ПАНЕВ НА 80 ГОДИНИ. ЮБИЛЕЙНА ИЗЛОЖБА ВЪВ ВЕЛИКО ТЪРНОВО

На 8 октомври 2022 г. художникът Христо Панев откри юбилейна ретроспективна изложба по случай 80-годишнината си. На двата етажа в изложбените зали на ул. „Рафасел Михайлов“ той подреди 175 графични и живописни творби – от най-ранните си графички, през целия си творчески път като живописец – до последните години.

Излаганите картини са под мотото „Пътят към храма“ – обобщава дългогодишното всеотдайно служене в храма на изкуството.

Христо Панев е един от най-големите съвременни български художници, с международна известност, за което говорят многобройните му изложби в България и в чужбина, както и действителното и почетно членство в наши и световни академии по изкуствата.

Неговата биография е дълга и изпълнена с творческо вдъхновение: роден на 5 април 1942 г. в с. Крепост, Хасковска област, през 1969 г. завършва Великотърновския университет „Св.св. Кирил и Методий“, специалност Графика при доцент Иван Маринов.

Христо Панев е автор на над две хиляди живописни творби, както и на графика, илюстрации, книжно оформление и монументално изкуство – сграфито и сухо фреско (сграфитата – заедно с брат му Панчо Панчев). Самостоятелните изложби в България са 41, в чужбина – 26, както и участия с творби в международни форуми.

През 2019 г. е удостоен с орден „Св.св. Кирил и Методий“ – първа степен от президента Румен Радев за високи постижения в областта на културата и изкуството. Негови картини са притежание на Националната и Софийската градска галерия, на много галерии в страната, както и на частни колекции в десетки страни.

Трудно е да се опише богатството на творческата палитра, на вдъхновяващите теми на художника: младостта, любовта и красотата.

Тези теми вдъхновяват твореца от най-ранните му графични и живописни картини до най-новите – изпълнени в митологични, исторически съвременни сюжети: от „Икар и Гез“, през „Орфей

и Евридика“, „Посейдон“, „Аполон и музите“, „Нике“, до разиятия, трагични и възвисяващи образи, към фолклорни, езически и християнски обреди и празници. И отново – до образите на млади хора – в съвременна обстановка – красиви, вълбени, с нежна, прибулена печал при девойките, сякаш вгледани във вътрешния си свят, в нюансите на душевното си състояние. Образи, независимо в сюжетна композиция ли са или в камерна, портретна живопис, живеят органично в своята среда от епохата, бита, на фона от колоритни светове. Фолклорните сюжети във фрескова живопис, музикални внушения в детайлите, светлини и движения – в пьстрия калейдоскоп на празниците, сливащ в едно играта, младостта, любовния копнеж. Картините „Българка“, „Поклонения“, „Събор“, „Македонски напеви“, „Търновска царица“, „Булка“, „Зотграф“, „Родопски напев“, „Родопчанка“, „Песента на кавала“, „Цветница“, „Тракийско момиче“, „Болярка“, внушават, че художникът не просто „иконописва“, а свещенодейства в храма на изкуството, с поклонение пред традицията, красотата и българската душевност. И това свещенодействие и вълнение се предава и на зрителите.

С тази изложба, изпълнила просторните зали, Христо Панев създава празник, живописен празник за Велико Търново. Ярки, полифонични, богати на духовни асоциации, творбите събират древни и съвременни светове, водят мъдр диалог за призиването на човека в общочовешката история и култура. Защото, рисувайки библейски, митологични литературни сюжети, независимо дали са разиятия, Дон Кихот и Санчо Панса, Орфей и Евридика, тракийски мотиви или поклонението на вълхвите, в композициите доминират заедно с колорита и фрагментите символните знаци на епохите, изпълнени с импровизационна лекота.

Музикалната тема навсякъде в образния свят на художника е свързана с младостта и любовта, с музикалните инструменти – арфа или китара, потно писмо, съчетани с пейзажа, с природната красота като фон на музикалното

вдъхновение. Бардът е изобразен като младеж в профил, държащ китара, на фона на абстрактни тонове, преливащ в яркочервено, тъмносиньо, загатнати детайли от струни и петолиния.

Сезоните живеят в пейзажите – „Пролетни звуци“, „Лято“, „Проливен дъжд“, както и в зимните картини с коледен или ловен сюжет и внушения за природна красота и одухотворяващо човешко присъствие. Багрите, наситеността на тоновете в абстрактните елементи създават пълнота на композицията, дълбочина, която преодолява плоскостта на двуизмерното възприемане на творбите.

Епохите в картините с митологичен сюжет стават близки до нас, внушението, „вакханалиите“ са представени с жълти, зелени и редеащи тонове, сякаш запазили топлотата и свежестта на телата, изпълнени като оживели фрагменти от фрескова живопис.

Художникът вярно разчита „знаците“ на времето. За това говори и едноименната картина, в цялостния му творчески „път към храма“. Знаците на времето по пътя към храма преминават през епохи, религии, сезони, любовни прегръдки и въздишки, огледала на

Худ. Христо Панев, *Мадона*

Търновски царици, болярки, български идили, чаровни видения, спомени, слънчеви пейзажи, Орфееви мелодии, танци и цветни фантазии, вдъхновения поет Омар Хайям, трагически видения от Калиакра и Титаник. Картини, закриляни и вдъхновявани и от езически божества – в митологични сюжети и от разиятия Христови. Богинята на победата Нике е разперила ръце като разиятие, а светът около нея – като фрагмент от жития на победителката и победените светове. И навсякъде – лирични внушения и музикално

„звучене“, което да „чуем“ със сетива, за които художникът ни подготвя.

От „Тиха нощ, свята нощ“ през пролетните звуци, Македонските напеви, любовта на Орфей и Евридика, срещата на Аполон и музите, песента на кавала, танци и вакханалии; навсякъде образите на живот като сцена, на която влюбени пресъздават света в хармонично сливане, съпроводени от мелодии като цветно внушение. Дори дъждът и дъждовните облаци над планините в преливането на охра и кармин, се сливат с родопските напеви, както и музикалното звучене в „Златна есен“ и „Есенно настроение“ – тържество на колорита в импровизационната лекота. „Пътят към храма“ – творческа отдаденост, светлина от вдъхновение, обич и вяност на музите.

Живописът на Христо Панев има две фундаментални особености: съчетание на реалистично и абстрактно в импресионни и експресивни състояния на изобразеното. Живопис, притежаваща „свърхземно“, надличностно излъчване, когато лицето се превръща в символ на чувствата: възвишена любов, полет над битовото и делничното. Картини, по магически начин преливащи от реално

РОМАН ЗА ЧЕСТТА

Романът на **Бойко БЕЛЕНСКИ** за ген. Владимир Вазов „Свалете знамената с почит“ е модерен роман. Казвам го това не за да го лаская, а за да открия някои негови основни черти. Какво имам предвид?

На първо място: изобразително-пластичното начало, което е водещо за художествената ни традиция е отстъпило място на проблемното. На историята се гледа не толкова като необходимост за правдиво изображение на действителността и фактите, а като канава, поставяща екзистенциални въпроси: за свободата и смъртта; за избора и последните от него; за отговорността пред род и родина; за смисъла на националните идеали. С други думи в романа на Бойко Беленски критерий са не събитията, а проблемите, решени въз основа на определени събитията. На мястото на точното, учебни-карското, достоверното изображение се ражда философска и концептуално-психологическа трактовка на историята.

На второ място, в текста на Бойко Беленски е налице среща на времена: миналото отправя въпроси към настоящето, а настоящето ни връща към миналото. Например за идеалите на следосвобожденската епоха, чийто носител безспорно е генерал Владимир Вазов. Целият живот на този човек, показва романа на Бойко Беленски, е изпълнен с исторически оптимизъм, възрожденска енергия и най-вече патриотизъм. Личност, за която служенето пред олтара на Отечеството е кауза, а не начин за лично облагодетелстване. Един цялостен, завършен житейски и професионален път, изтъкан от чисто родолюбие, със загърбване на примирението, с върховна изява на духа. Всяко подчинено на една-единствена цел: отстояване на свободата и националната чест и достойнство. Защото без достойнство, ако припомним една мисъл на Емилиян Станев, няма нравственост

и чест! Ето защо, духът на творбата на Бойко Беленски е за търсещия дух, който остава непречупен въпреки превратностите на съдбата. Така или иначе не е нужно само да си жив, за да си щастлив!

Или пък за катаклизмите на братоубийствената война и разкъсване единството на националното тяло между двете световни войни. Бидейки част от виден възрожденски род, за Владимир Вазов няма нищо по-противно от културната посредственост и господстващата ненавист към различия политически „аз“, нищо по-жалко и страшно от утвърждаването на мисленето за насилието като единствен път за добруването на обществото.

На трето място – антропоцентризмът на романа. Владимир Вазов е показан от Бойко Беленски, в плът и кръв, с девет бала вълнение, ярко доказателство на максимата, че човекът не е затворен кръг, за когото любовта е екстремно състояние, а мъжките приятелства: по-силни от кръвта! Героят на Бойко Беленски е възлюбение на трагедията на едно поколение, закърмено с идеалите на възрожденската епоха и видяло техният крах.

Новаторството на Бойко Беленски в този роман можем да търсим по посока на единството на емоционалната и формалната достоверност, родило един жив образ, в умението му да покаже историята през сърцето на човека. Така авторът остава верен на идеята, че главното ѝ предназначение е да поддържа националната струна опъната. Оттук и романтичното начало в романа, стремейт по възвишеното, красивото и благородното.

Ивайло Христов

Бойко Беленски. „Свалете знамената с почит“, Изд. „Атеа“, С., 2022.

Стайко Тополов

ОКОЛОПРАЗНИЧНИ ЗАКАЧКИ С РИМУВАНИ СУРВАЧКИ

НОВАТА ГОДИНА

Няма да е високосна... Очакваме от нея и „Омикрон“ – сносна тя да не е.

ГЛОБАЛНО ЗАТОПЛЯНЕ

Тия от „Топлофикация“ сурвакаха нацията, вдигайки цената на парното. Заради затоплянето, глобалното.

ВСЯКА НОЩ - НОВОГОДИШНА!

Ошавани сме съвсем. Така и не ще разберем кога е новогодишната нощ. Ами то „нон стоп“ се гърми у нас...

В БОРЕА С ПРЕСТЪПНОСТТА

По селата бабushкери се запасяват с револвери..

„ВСИЧКО ПЛОД Е НА РЪКАТА“

Избраните от нас депутати вдигнаха веднага своите заплати. А на нас – народа беден, пак показаха си пръста среден.

В ЛЯВО, В ДЯСНО - КАРАТ БЯСНО

Благодаря на съдбата, че ще съм жив и утре. Не ме срещна днес колата на дрогираната мутра...

ЗАЛЪГАЛКИ

За бебетата – бибери и играчки. А за старците – седемдесетачки.

ЗА ДА ЯДЕМ ПЪРЖОЛЦИ, даваме на прасето суроватка. После със ножа го колим. Тази е изпитаната хватка.

ЗАПЛАКАЛА Е ГОРАТА

Плаче тя, направо реве. Иска да дойде Индже и да я отърве от горската мафия, която без милост сече гората. Сече и изнася дървета и храсти дори за някакви жалки пари...

АДРЕС: 6003 СТ.ЗАГОРА, УЛ. „ХР.БОТЕВ“ 4

ГЛАВЕН РЕДАКТОР: ЙОРДАН АТАНАСОВ

ТЕЛЕ: 042/649-110, GSM 0888 790 135

РЕДАКТОРИ: РУМЕН СТОЯНОВ, ИВАН БОЧЕВ

КРАСИМИРА БОЖАНОВА

ИЗДАТЕЛ: НЧ „ДАСКАЛ ПЕТЪР ИВАНОВ-1988“

E-MAIL: lit_glas@abv.bg

ИНТЕРНЕТ СТРАНИЦА: literaturenglas.com

IBAN: BG14 UNCR 7630 1074 8633 90 BIC: UNCRBGSF

УНИКРЕДИТ БУЛБАНК СТАРА ЗАГОРА

ПЕЧАТ: „ЛИТЕРА ПРИНТ“ АД - СТАРА ЗАГОРА

НЕ СЕ ВРЪЩАТ И НЕ СЕ РЕДАКТИРАТ МАТЕРИАЛИ!

АБОНАМЕНТ - САМО В РЕДАКЦИЯТА

Здравко Пеев

Педро Салинас

* * *

Ще бъдеш ли любов,
едно дълго сбогом,
което няма край?
Да живееш от самото начало –
това е да се разделиш.
На първата среща със светлината,
с устните,
сърцето долавя мъката от това,
че трябва само ден да бъдеш спял.
Любов – чудновато отсрочване
на своя собствен край:
това е да удължиш вълшебното
събитие,
при което едно и едно са две –
обратно на първата присъда на живота.
С целувките, със страданието и гръдта
се покорява в мъчителните битки,
между насладите, наподобяващи игра,
дни, земи, пространства приказни
на голямото отдалечаване.
Беше в очакване сестрата на смъртта
или самата смърт.
Всяка съвършена целувка
разделя времето,
върща го назад,
разтегля бързо светът,
където може да се целува
все още.
Нито когато идва,
нито в находката си
любовта има свой връх:
тя е в съпротивата да се разделиш,
където се усеща гола, голяма, трептяща.
И раздялата не е моментът,
когато прегръдки
или гласове изтласкват
с материални знаци –
това е преди и после.
Ако ръцете се приближават,
ако се прегръщат –
никога не е за да се разделят,
това е,
защото душата слепешком усеща,
че възможната форма да са заедно
е едно дълго и светло изпращане.
А по-сигурното е сбогом.

* * *

Преди живееше във вятъра, водата,
лека, без болка, живот на крило,
на кил на кораб и на песен,
сътворения без дири.
Но изживя един ден
цялата тежест на живота в мен.
И сега
върху омекналата вечност на времето –
неотменим контур направи,
отбелязан със знак на твоето
съществуване,
когато срещна се със щастието си.

И твоята следа те следва –
това е следа
на един живот транзитен
да обичаш да живееш още,
както онази, другата.
Не, не е неподвижна, нито се съобразява
със съдбата си да бъде символ на живота,
който е живяла и вече не живее:
препуска зад теб страстно желяеща
да съществува и друг път, усеща
трагичната фаталност на света
не повече от белег върху тяло,
което тръгна да търси
другото свое тяло.
Знаеш вече, че не си днес тук,
в твоето присъствие,
дори споменът на твоето ходило
върху пясъка,
което наричаме време.
Ти, същата, която я направи,
днес си само следа на твоята следа,
на онази, която отбеляза
между моите прегръдки.
Вече нашата реалност –
тези същите тела,
са по-малко истина от това,
което направиха оня ден,
ако живеят
е само за да чакат да ги върне
дарбата божествена да връзва знаци
върху света.
Неговото мечтано бъдеще
има форма точна
на една следа.

* * *

Не искам да си отиваш,
моя болка,
последна форма да обичам.
Чувствам, че живея,
когато ме болиш – не в теб,
нито тук – по-далече:
на земята, в годината,
от която идваш ти,
в любовта –
с нея и всичко,
което си отиде.
В тази действителност
потънала,
която себе си сама отрича
и се обзалага,
че никога не е съществувала,
че е било само мой някакъв
претекст,
за да живея.
Ако ти не бе оставила болка
неопровержима,
бих повярвал,
но ми остава ти.
Твоята истина ме уверява,
че нищо не е било лъжа.
И докато те чувствам,
ти ще ми бъдеш болка,
доказателство от друг живот,
в който ти не ме болеше,
голямото доказателство – далече,
че съществува някога,
че днес отново съществува,
че ме обичаше някога така,
както аз сега я обичам.

От испански: Виолета Бончева**ДА ТЕ НАМЕРИ СЛАВАТА...**

През петдесетте години на миналия век филологът Евгения Таратута подема инициативата да се намери мястото, където е погребана Етел Лилиан Войнич и да ѝ се отдаде, макар и закъсняла, заслужена почит. За по-старото поколение изкушени читатели не е нужно да представяме авторката на прочутия в страните на социалистическия лагер, роман „Стършел“. За младото поколение обаче, си заслужава да дадем кратка биографична справка.

Етел Войнич е родена през 1864 година в Корк, Ирландия. Тя произхожда от необикновено семейство. Баща ѝ е известният професор по математика Джордж Бул, чиито термини и дисциплини носят неговото име. Майка ѝ Мери, която много преди Фройд се занимава с психологически тренинг, е племенница на Джордж Еверест, чието име носи най-високият връх на Земята. Етел има още четири сестри. През пролетта на 1887 г. Лилиан Бул пристига в Санкт Петербург и участва в срещи и кръгове на революционери. През 1890 г. тя се омъжва за полския революционер Войнич, член на полското национално-освободително движение, който е заточен в Сибир, но избягва от сибирското наказание. Войнич става гувернантка в семейството на Е. И. Веневитинова. Съпругът ѝ Уилфрид е свързан със световноизвестната мистификация „Ръкописът на Войнич“.

Романът „Стършел“, публикуван от авторката през 1897 година, е едно от най-успешните ѝ произведения. По-късно Войнич се развежда със съпруга си. Тя пише още три романа, които са слабо известни, след това прекъсва писателската си дейност и 25 години се занимава с композиране на музика. Десетки години по-късно тя отново се връща към литературата и написва роман за прадедите на Стършела.

Да откриеш гроба на една личност, много преди епохата на Интернет и Гугъл, е било трудна работа. Но в инициативата се включват няколко литературоведи, а също и дипломати от съветската мисия към ООН.

И се случва истинско чудо! Търсили са гроб, а откриват жива легенда – Етел Лилиан Войнич, на възраст 91 години, си живее спокойно в Манхатън, Ню Йорк, в апартамент под наем, заедно с дългогодишната си компаньонка Ан Нийл. Един от нейните „откриватели“ казва: „Това е все едно да срещнеш на улицата Марк Твен от плът и кръв.“

Историята на литературата познава много случаи, когато почти неизвестни приживе писатели, след смъртта си добиват световна слава. Още повече

са примерите, когато шумният успех в началото постепенно утихва и не след дълго авторът потъва в забвение. Но наистина е уникален случай, писателят да не подозира за своята слава, а тя буквално да го търси и накрая да го намери. Самотната старица не е и допускала че романът ѝ „Стършел“ е издаден на 24 езика, има няколко стотици издания и тираж над 7 милиона. По книгата е направен филм, чиято музика е дело на Дмитрий Шостакович, създадена е една драматизация са поставени две опери.

Историческата среща става през 1955 година, а Етел Войнич умира през 1960 година, на възраст 96 години. Така тя пет години живее в една приказка. В квартирата ѝ се ниже непрекъснат поток от съветски делегации: ветерани от войната, дипломати, пионери и разбира се – писатели. Най-известният от тях – Борис Полевой, пише за срещата си с Войнич прекрасен очерк. За своя голяма изненада възрастната жена научава, че на нейно име има кръстени няколко улици и дори една малка планета.

Из целия ѝ апартамент са поставени полици, на които са наредени преводите на „Стършел“ на различни езици. Романът на Войнич може да научи хората на много – лоялност, любов, служба към любимата им работа и страната им. До края на живота си Етел Войнич получава стотици писма от свои възторжени почитатели – от Варшава до Шанхай. Впрочем, китайците доста са го харесали и там са продадени 700 хиляди книги.

За съвременното поколение подобна мистификация е непонятна. А обяснението, как се е случило това, е много просто. Преводите на другите езици са се правили по руското издание. Никой не се е срещал лично с авторката. „Желязната завеса“ е изпълнявала успешно своята роля, а такива неща като литературни агенции, договори и авторски права били „дреболии“, на които не си струва да се обръща внимание.

В интерес на истината, трябва да се каже, че съветското правителство (с намесата на адвокатите на Войнич) накрая изплаща на писателката сумата от 15 хиляди долара, за цялостното използване на нейното творчество в течение на десетки години.

Един интересен факт от биографията на Етел Войнич ми направи силно впечатление. В апартамента на писателката донасят киноапарат и на бялата стена прожектират за нея филма „Стършел“, с Олег Стриженов в главната роля. Тя внимателно следи проекцията, накрая печално се усмихва и казва: „Не... Аз имах предвид съвсем не това...“

Маргарита Сапунджиева